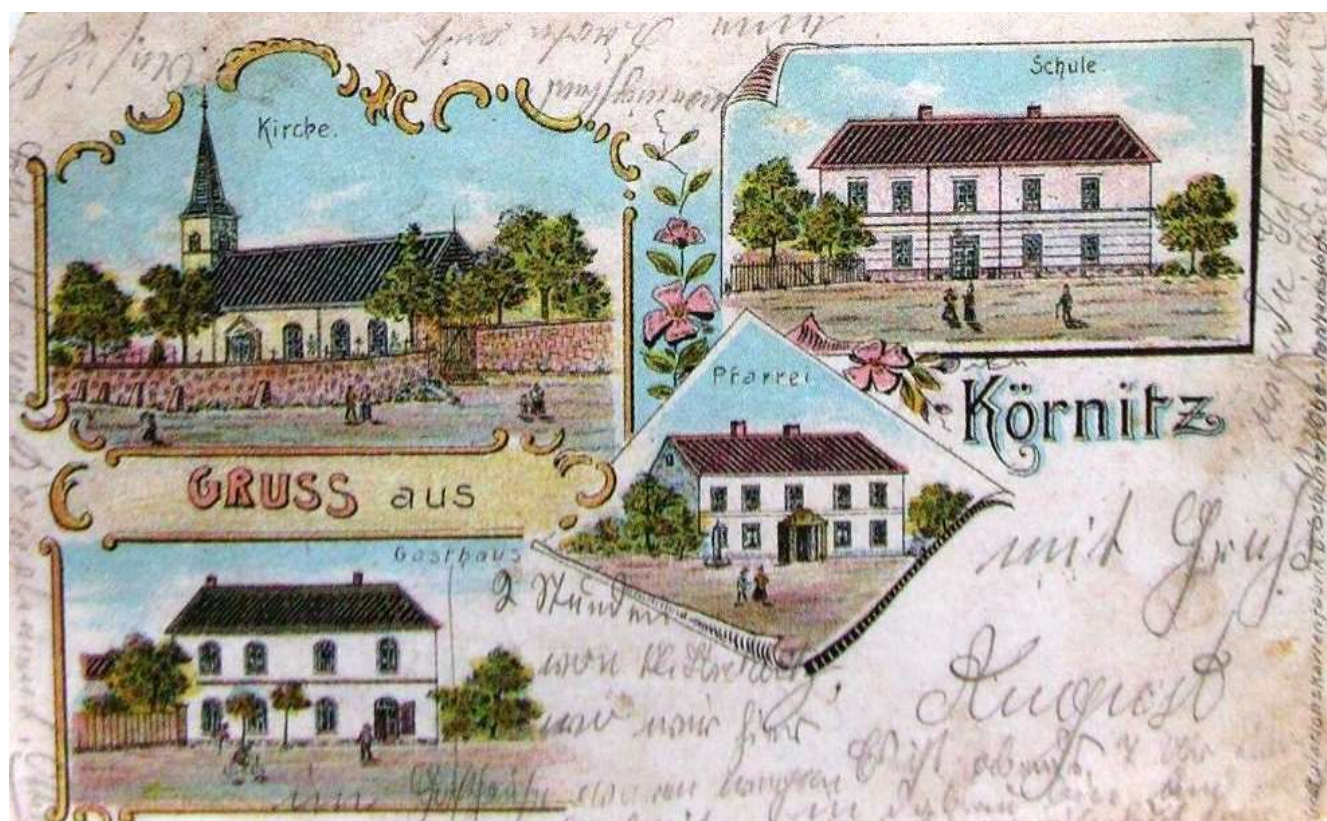

Historischer Rundbrief Historyczny Okólnik

Ausgabe / Edycja

2016 – 2

Ansichtskarte von Körnitz aus dem Jahre 1897

Pocztówka z Kórnicy z 1897 r.

(Gerhard Torz, Die Zeit des Plebiszits in OS 1920-22, Köln 2008)

Liebe Mitglieder und Freunde der Historischen Kommission,

auch im Jahr 2016 wird die Historische Kommission wieder eine Reise nach Oberschlesien unternehmen. Diesmal geht es vor allem um die Vorstellung unseres neuen Buches: „Der Altkreis Oberglogau im Karolinischen Steuerkataster von 1722/26“. Wir haben auch einen „Historischen Nachmittag“ in Körnitz mit spannenden Vorträgen und einer Ausstellung „Körnitz und die Körnitzer in alter Fotografie“ organisiert. Zu dem werden wir die Forschungsarbeiten im Staatsarchiv Oppeln fortsetzen.

Zu diesen Programmpunkten möchten wir alle Mitglieder der Historischen Kommission und alle Interessierten herzlich einladen!

Drodzy członkowie i przyjaciele Komisji Historycznej!

Również w bieżącym roku Komisja Historyczna będzie aktywna na Śląsku. Tym razem chcemy przedstawić naszą nową książkę „Historyczny powiat głogówecki w Katastrze Karolińskim z lat 1722/26“. Ponadto zorganizowaliśmy „Historyczne popołudnie” w Körnicy z ciekawymi wykładami historycznymi oraz z wystawą „Körnica i kórniczanie na starej fotografii”. Będziemy też kontynuować prace w Archiwum Państwowym w Opolu.

Na poniżej opisane imprezy zapraszamy serdecznie wszystkich członków Komisji Historycznej oraz wszystkich zainteresowanych!

Ralph Wrobel

Im Mai 2016 lädt die Historische Kommission für den Kreis Neustadt/OS in Schlesien zu folgenden Veranstaltungen ein:

Seminar: „Wirtschafts- und Sozialgeschichte Oberschlesiens: aktuelle Forschungsergebnisse“ / „Economic and Social History of Upper Silesia: Current Research Findings“

Veranstalter: Universität Oppeln und Westsächsische Hochschule Zwickau

Datum: Dienstag, 24. Mai 2016, 9:00 - 17:00 Uhr

Ort: Universität Oppeln, Fakultät Wirtschaftswissenschaften (Raum 33),
ul. Ozimska 46a, 45-058 Opole

Mit Vorträgen von Dr. Gerhard Schiller, Oppeln ("Die Pfefferkühlerzunft in Neiße") und Prof. Dr. Ralph Wrobel, Erfurt ("Ländliche Unterschichten im Oberschlesien des 18. Jahrhunderts") sowie weiteren Beiträgen von Mitgliedern der Fakultät Wirtschaftswissenschaften. (Programm folgt). Die Veranstaltung wird in deutscher und englischer Sprache stattfinden.

Vorstellung des 9. Bandes der Landeskundlichen Schriftenreihe der HKKNOS: „Der Altkreis Oberglogau im Karolinischen Steuerkataster von 1722/26“

Datum: Mittwoch, 25. Mai 2016, 18:00 Uhr

Ort: Regionalmuseum in Oberglogau (Muzeum Regionalne, Słowackiego 1,
48-250 Głogówek)

Programm:

18:00 Uhr: Begrüßung (Direktor des Museums in Oberglogau Aleksander Devosges-Cuber)

18:30 Uhr: Vortrag: „Oberglogauer Juden während der national-sozialistischen Zeit“
(Günter Hauptstock)

19:15 Uhr: Vorstellung der Tätigkeit der HKKNOS (Prof. Dr. Ralph Wrobel)

19:45 Uhr: Vorstellung des 9. Bandes der Landeskundlichen Schriftenreihe der HKKNOS:
„Der Altkreis Oberglogau im Karolinischen Steuerkataster von 1722/26“.
(Prof. Dr. Ralph Wrobel)

Historischer Nachmittag in Körnitz

Datum: Donnerstag, 26. Mai 2016, ab 13:00 Uhr

Ort: Schule in Körnitz (Zespół Szkolno-Przedszkolny, ul. Główna 2, 47-300 Kórnicza, gmina Krapkowice)

Programm:

- 13:00 Uhr Besuch der Fotoausstellung
14:00 Uhr Eröffnung und Begrüßung (Ortsvorsteher Ewald Tomala, Schuldirektor Ryszard Reszczyński, Vorsitzender des DFK Körnitz Georg Rybczyk...)
14:45 Uhr Eröffnung der Fotoausstellung „Körnitz und die Körntzer in alter Fotografie“ (Andreas Smarzly und Andrea Marx)
15:00 Uhr Vorstellung der Tätigkeit der HKKNOS und Vorstellung des 9. Bandes der Landeskundlichen Schriftenreihe der HKKNOS: „Der Altkreis Oberglogau im Karolinischen Steuerkataster von 1722/26“ (Prof. Dr. Ralph Wrobel)
15:45 Uhr Pause (Kaffe/Kuchen)
16:15 Uhr „Die Chronik von Körnitz – Aktueller Stand der Forschung und Arbeiten an der Ortschronik“ (Andreas Smarzly)
17:00 Uhr „Meine doppelte Identität“ (Anna Myszyńska)
17:45 Uhr „Pfarrer Anton Sarnes aus Körnitz als Herausgeber der Zeitschrift „Monika“ (Ryszard Reszczyński)
-

Komisja Historyczna powiatu prudnickiego¹ zaprasza w maju 2016 r. na następujące imprezy:

Seminarium: "Historia gospodarcza i społeczna na Górnym Śląsku: najnowsze wyniki badań" / „Economic and Social History of Upper Silesia: Current Research Findings“

Organizator: Uniwersytet Opolski i Zachodniosaksońska Uczelnia Wyższa w Zwickau

Termin: Wtorek, 24. Maja 2016, godz. 09:00 - 17:00

Miejsce: Uniwersytet Opolski, Wydział Ekonomiczny (sala 33), ul. Ozimska 46a, 45-058 Opole

Z wykładami dr Gerharda Schillera z Opola ("Cech piernikarzy w Nysie") i prof. dr Ralpa Wrobela z Erfurtu („Wiejskie niższe warstwy społeczne na Górnym Śląsku w XVIII ") oraz innymi prelekcjami członków Wydziału Ekonomii. (Program nastąpi).

Seminarium odbędzie się w języku niemieckim i angielskim.

Promocja 9. tomu serii pism historycznych: „Historyczny powiat głogówecki w Katastrze Karolińskim z lat 1722/26”

Termin: Środa, 25. maja 2016, godz: 18:00

Miejsce: Muzeum Regionalne, Słowackiego 1, 48-250 Głogówek

Program:

- 18:00 Otwarcie i powitanie (Dyrektor Muzeum Regionalnego w Głogówku Aleksander Devosges-Cuber)
18:30 Wykład: „Głogóweccy Żydzi w okresie narodowego socjalizmu“ (Günter Hauptstock)
19:15 Przedstawienie i omówienie działalności Komisji Historycznej Powiatu Prudnickiego (Prof. Dr. Ralph Wrobel)
19:45 Promocja 9. tomu serii pism historycznych: „Historyczny powiat głogówecki w Katastrze Karolińskim z lat 1722/26” (Prof. dr Ralph Wrobel)
-

¹ Powiat prudnicki w historycznych granicach z gminami: Strzeleczyki, Walce i południową częścią gminy Krapkowice

„Historyczne popołudnie” w Kórnicy

Termin: Czwartek, 26. maja 2016, od godz: 13:00

Miejsce: Hala sportowa Zespołu Szkolno-Przedszkolnego, ul. Główna 2, 47-300 Kórnica, gmina Krapkowice

Program:

- 13:00 Zwiedzanie wystawy zdjęć
- 14:00 Otwarcie i powitanie (soltys Ewald Tomala, dyrektor szkoły Ryszard Reszczyński, przewodniczący DFK Körnitz Georg Rybczyk...)
- 14:45 Otwarcie wystawy „Kórnica i kórniczanie na starej fotografii” (Andreas Smarzly i Andrea Marx)
- 15:00 Przedstawienie i omówienie działalności Komisji Historycznej Powiat Prudnickiego oraz promocja 9. tomu serii pism historycznych Komisji Historycznej: „Historyczny powiat głogówecki w Katastrze Karolińskim z lat 1722/26” (Prof. dr Ralph Wrobel)
- 15:45 Przerwa (kawa, ciasto)
- 16:15 „Monografia Kórnicy” - aktualny stan badań i prac nad kroniką wioski Kórnicy (Andreas Smarzly)
- 17:00 „Moja podwójna tożsamość” (Anna Myszyńska)
- 17:45 „Książd Anton Sarnes z Kórnicy jako wydawca gazety »Monika«” (Ryszard Reszczyński)

Seminar und Jahreshauptversammlung der HKKNOS am 05/06. März 2016

Am 05/06. März 2016 führte die HKKNOS ein geschichtliches Seminar und ihre jährliche Hauptversammlung im großen Sitzungssaal des Restaurants „Goldener Löwe“ in Northeim durch. Die rege besuchte Veranstaltung, zu der auch Mitglieder und geladene Referenten aus Polen angereist sind, begann am Samstag mit fünf Vorträgen zu unterschiedlichen Themen aus der Geschichte unseres Kreises. Alle Vorträge wurden durch die Dolmetscherin, Frau Agnieszka Skrzypulec, jeweils konsekutiv in die polnische bzw. die deutsche Sprache übersetzt.

Zuerst hielt Prof. Dr. Ralph Wrobel den Vortrag „Ländliche Unterschichten in Oberschlesien im 18. Jahrhundert: Das Beispiel Leschnig, Kreis Neustadt/OS“. Er stellte hier die Entwicklung der Schicht der Gärtner und der Häusler in Schlesien, im Kreis Neustadt und insbesondere in dem Gärtnerdorf Leschnig vor und wies auf die Unterschiede dieser Schicht zu den anderen ländli-

chen Schichten, wie den Bauern oder den Einliegern, hin. Er zeigte auch die komplexen Beziehungen der Schicht der Gärtner und Häusler aus Leschnig zu der geistlichen Herrschaft ihres Dorfes, die Verpflichtungen dieser Bewohner gegenüber ihrer Herrschaft, das tägliche Arbeitsleben und auch die Ernährungssituation dieser Menschen im 18. Jahrhundert auf. Der Referent erstaunte das Publikum insbesondere mit seinen Berechnungen, dass die Menschen der genannten Schichten in der genannten Epoche, durchschnittlich ca. 4.000-4.500 Kalorien täglich an Nahrung zu sich nahmen (in Vergleich zu ca. 2.000-2.500 Kalorien heute). Der Quantität der Ernährung in jener Zeit standen jedoch die Einseitigkeit dieser (Brot, Klöße, Butter, Speck, Schmalz, Erbsen, Sauerkraut, Milch, nur ausnahmsweise Fleisch), sowie die harte, im Durchschnitt 9-13 Stunden täglich andauernde physische Arbeit, entgegen.

Den Zweiten Vortrag „Die nordwestdeutsche Industriestadt Delmenhorst als Ziel oberschlesischer Arbeitswanderung aus dem Kreis Neustadt am Ende des 19. Jahrhunderts“ führte PD Dr. Michael Hirschfeld von der Universität Vechta. Dr. Hirschfeld beschäftigte sich mit der Frage, warum der überwiegende Anteil der Bevölkerung der Kreises Neustadt, die Ihren Heimatkreis auf der Suche nach Arbeit am Ende des 19. Jahrhunderts verließ, ihr Ziel ausgerechnet in Delmenhorst (Niedersachsen) fand. Weiterhin behandelte er die Themen: Herkunftsorte im Kreis Neustadt, Wanderungsverhalten, Sprache, Familiennamen und Berufe der Zuwanderer. Am Fallbeispiel einer Familie aus Schreibersdorf und Golschowitz untersuchte er Fragen zur Herkunft, Fluktuation, Heirat-, Familiengründung- und Sesshaftmachung der Arbeitswandernden, sowie die Entwicklung dieser Familien in den folgenden Generationen. Dabei konnten auch Parallelen sowie Unterschiede zur heute drängenden Problematik der Arbeits-/Wirtschaftsmigration in Deutschland und Europa gezogen werden.

Zwei weitere Vorträge zum Thema der Gründung und der Namensherkunft der Stadt Neustadt/Prudnik waren schon mit großem Interesse erwartet worden, da im

Vorfeld die beiden Referenten, Dr. Joachim Himanek und Dr. Wojciech Dominiak, einen kontroversen Disput im Rahmen einer historischen Veranstaltung in Polen, in der lokalen Presse und im privaten Schriftverkehr, teilweise sogar sehr polemisch ausgetragen haben.

In seinem Referat „Prądnik, historischer Name von Neustadt? – Herkunft der Wörter ‚Prudnik‘ - historische und sprachliche Aspekte“ begründete Dr. Himanek seine Überlegungen, wonach das Flüsschen Prudnik seinen Namen wegen seines trüben Wassers (vom polnischen Wort „brud“ = Schmutz/Dreck) erhalten habe, wohingegen der slawische Name der am Ufer des genannten Flüsschens gegründeten Stadt Prudnik/Neustadt sich aus dem Wort „brod“ (slawisch für Furt) entwickelt haben soll.

Der Direktor des städtischen Museums in Neustadt, Dr. Dominiak, baute seinen Vortrag „Die Anfänge der Stadt Neustadt und Genese des Namens „Prudnik“ im Licht neuester Untersuchungen“ auf der Untersuchung der vorhandenen mittelalterlichen Urkunden von Neustadt und der Erforschung der Geschichte der böhmischen Familie von Rosenberg auf. Er konstatierte, dass die Stadt Prudnik von dem tschechischen Adligen Wok von Rosenberg

(†03.06.1262) im Jahre 1255 gegründet und von tschechischen Kolonisten besiedelt worden sein soll. Diese tschechischen Siedler hätten der Stadt den tschechischen Namen „*Proudnik*“ gegeben, der sich vom gleichnamigen Flüsschen ableitete, während der Name des Flüsschens wiederum vom tschechischen Wort „*proud*“ (Stromschnelle) abstammen soll.

In der darauffolgenden offenen Diskussion konnten neben den sehr interessanten, neuen und unstrittigen Erkenntnissen aus beiden Vorträgen, seitens der Teilnehmer der Veranstaltung auch einige Schwachpunkte in beiden vorgestellten Theorien aufgezeigt und erörtert werden.

Darunter z.B. die sehr geringe Wahrscheinlichkeit, dass der gleichlautende Name einer Stadt und eines daneben vorbeifließenden Flüsschens sich aus zwei verschiedenen Wortwurzeln entwickelt haben sollte. Dies insbesondere in Anbetracht der Tatsache, dass in der direkten Nachbarschaft zahlreiche andere Städte in ihrer Gründungszeit eindeutig ihren Ortsnamen vom vorbeifließenden Flüssen erhielten (z.B. Fluss Neiße / Nysa - Stadt Neiße / Nysa, Fluss Hotzenplotz / Osoblaha - Stadt Hotzenplotz / Osoblaha, Fluss Oppa / Opava - Stadt Troppau / Opava, u.a.).

Auch die Theorie der Gründung der Stadt Neustadt/Prudnik durch einen tschechischen Adligen und der Besiedlung durch tschechische Siedler ist in Anbetracht des eindeutigen Überwiegens von deutschen Personennamen in allen ältesten mittelalterlichen Urkunden der Stadt Neustadt, sowie angesichts der nachgewiesenen Gründung und Besiedlung von Nachbarstädten (z.B. Neiße, Jägerndorf, Troppau, u.a.) im Mittelalter durch deutsche Siedler, in Frage gestellt worden. Ebenfalls die im 13. Jahrhundert bestehende Vermischung des böhmischen Adels und insbesondere der Familie von Rosenberg mit bayerischen, österreichischen und sächsischen Adel und die bereits seit dem 12. Jahrhundert andauernde Besiedlung von großen Teilen des *Regnum Bohemiae* durch deutschsprachige Kolonisten, unterstützen nach Ansicht der Teilnehmer, die o.g. Theorie nicht. Dabei wurde auch deutlich, dass unter Beachtung der Existenz von

urkundlich nachgewiesenen slawischen Siedlungen in der Nähe von Neustadt in der angenommenen Gründungszeit der Stadt, die Heranziehung von tschechischen Siedlern für die Entstehung eines slawischen Namens „Prudnik“ nicht notwendig ist. Die Diskutierenden waren sich in der Mehrzahl einig darüber, dass die Vergabe der slawischen Namens „Prudnik“, der ortsansässigen mittelalterlichen slawischen Bevölkerung der Gegend zu verdanken ist, ähnlich wie das bei sehr vielen anderen schlesischen Städten geschehen ist (z.B. Oberglogau / Głogówek, Oppeln/Opole, Gleiwitz / Gliwice, u.a.).

Zahlreiche weitere Aspekte der beiden Vorträge wurden erörtert und in einer höflichen und kultivierten Art und Weise diskutiert. Die daraufhin erfolgten direkten Gespräche der ehemaligen Kontrahenten miteinander und deren gemeinsamer Plan eine „Friedenspfeife zu rauchen“, sowie evtl. in der Zukunft auch Sprachwissenschaftler für mittelalterliche Sprachen in die Diskussion mit einzubeziehen, lassen auf die Beendigung des bisherigen polemischen Schlagabtauschs und auf den Beginn einer konstruktiven Diskussion in Polen und in Deutschland über die Fragen der Gründung und Namensentstehung von Neustadt/Prudnik hoffen.

Zum Abschluss des Tages berichtete Herr Piotr Kulczyk über das Auffinden von Glasnegativen, die aus dem Fotoatelier der Textilfabrik S. Fränkel, aus dem Beginn des 20. Jahrhunderts stammen und kürzlich in Neustadt wiederentdeckt wurden. Auf den Negativen der Größe 240x180 mm erkennt man die Entwürfe schöner Tischdecken und Servietten, die einst von der Fa. S. Fränkel hergestellt wurden, Objekte der jüdischen Kultur, Räucherpfannen, feine Porzellanfiguren, Geschirr, Schatullen und Glas. Der Referent vermutet, dass es sich bei den auf den Negativen dargestellten Objekten wahrscheinlich um Teile aus der berühmten, heute leider verschollenen Sammlung des Firmeninhabers Josef Pinkus (1829-1909) handeln könnte. Er berichtete über seine diesbezügliche Forschung auch, dass sich im Leo Baeck Institute in New York Fotos befinden, die

eindeutig von diesen in Neustadt jetzt aufgetauchten Glasnegativen entwickelt wurden. Am folgenden Sonntag fand die eigentliche Jahreshauptversammlung statt. Der erste Vorsitzende der HKKNOS, Prof. Wrobel berichtete über die aktuellen Entwicklungen des Vereins, sowie über die Aktivitäten im vergangenen Jahr (u.a. 30-Jahre Jubiläumsfeier und 12. Studienfahrt). Der zweite Vorsitzenden Andreas Smarzly informierte die Teilnehmer über die Erwerbungen von neuer Literatur durch die HK (z.B. „Geschichte Oberschlesiens“, „Die Beschlüsse der allgemeinen Landtages der Fürstentümer Oppeln und Ratibor in den Jahren 1564-1678“, „Historischer Atlas Oberschlesien im 20. Jahrhundert“, „Ty bestya, ty kamelo - Über was stritten sich die Leute vor 150 Jahren“, „Urbarium von Zuzella aus dem Jahr 1789“), welche die Mitglieder gern ausleihen können. Die Schatzmeisterin Rosemarie Matulla erstattete den Kassenbericht für die Jahre 2014 und 2015. Nach Prüfung der Bücher und Rechnungen der beiden Jahre durch Sebastian König und Peter Ernst wurde die Schatzmeisterin jeweils mit einer Stimme Enthaltung von der Versammlung entlastet.

Da der zuständige Webmaster Christian Sarnes die Versammlung bereits am Samstagabend verlassen musste, präsentierte Prof. Wrobel dessen Bericht und stellte die neue Internetseite des Vereins vor, die durch ihr neues, sehr ansprechendes Layout, ihre durchgehende Zweisprachigkeit (dt/pl) und durch zahlreiche neue Inhalte überzeugt. Mit dem Webmaster Sarnes, den beiden Vorstandsmitgliedern Wrobel und Smarzly, sowie mit Peter Ernst und dem Neumitglied Robert Hellfeier, wurde eine ständige „Task-Force“ installiert, die sich künftig dauernd mit der Aktualisierung und Weiterentwicklung der HP beschäftigen soll.

Andreas Smarzly zeigte daraufhin den Anwesenden Bilder, die Frau Roza Zgorzelska (stellvertretende Vorsitzende der deutschen Minderheit der Wojewodschaft Oppeln) zur Tagung nach Northeim mitgebracht hat und welche künftig im Museum in Friedersdorf ausgestellt werden sollen. Es handelt sich um Porträts, sowie Landschafts- und Stadtansichten des Oberglogauer Malers Max

Rauer (1908-1990), welche der Künstler in den Jahren 1940/44 während des Zweiten Weltkrieges an der Ostfront malte.

Hierauf folgte der Bericht zu aktuellen Forschungs- und Publikationsprojekten. Prof. Wrobel konnte verkünden, dass das seit 14 Jahren in Arbeit befindlichen Mammutprojekt „Der Altkreis Oberglogau im Karolinischen Steuerkataster von 1722/26“ nun kurz vor dem Druck steht und das Buch im Mai dieses Jahres endlich dem Publikum präsentiert werden kann. Es wurden die letzten Fragen zur Auflage (zw. 400-500 Stück) und zum Verkaufspreis erörtert und beschlossen. Inzwischen sind auch die Kataster der Dörfer der historischen Kreise Zülz und Neustadt komplett transkribiert, sodass nun die Arbeiten am zweiten Buch zu diesem Thema forciert werden können.

Johannes Preisner berichtete über den aktuellen Stand an seinem zweisprachigen Buch „Die Vertreibung der Deutschen aus dem Kreis Neustadt/OS“. Aus der darauffolgenden Besprechung nahm der Autor Vorschläge zur inhaltlichen Ausgestaltung des Buches, zur Ergänzung der Quellen und eine Anregung zur Überarbeitung des Titels (Flucht und Vertreibung) mit. Es wurde deutlich, dass diese Arbeit sehr wichtig und außerordentlich erwünscht ist. Gleichzeitig erweist es sich, dass hier ein besonders sensibles Thema behandelt wird, bei dem der Autor seine allergrößte Aufmerksamkeit auf eine exakte Erforschung der historischen Ereignisse und eine sehr einfühlsame Darstellung seiner Arbeit legen muss.

Hierauf stelle Andreas Smarzly die Pläne zur Aktivitäten der HK im laufenden Jahr vor. So ist im Zeitraum 22-29.05.2016 eine Fahrt nach Schlesien geplant, an der die Mitglieder in oberschlesischen Archiven forschen können. Des Weiteren sind während der Reise nach Oberschlesien mehrere Veranstaltungen eingeplant. Dazu zählt eine vom Prof. Wrobel mitorganisierte Konferenz zur Wirtschaftsgeschichte Oberschlesiens an der Universität Oppeln (Di. 24.05.) und eine Veranstaltung in Oberglogau (Mi. 25.05.), bei der die HK dem interessierten Publikum ihre Tätigkeit vorstellen wird. Schwerpunkt hierbei wird die Präsentation des neuen Bandes der Landeskundlichen Schriftenreihe

„Der Altkreis Oberglogau im Karolinischen Steuerkataster von 1722/26“. Am Do. 26.05. ist eine Veranstaltung in Körnitz mit der Vorstellung der Arbeit der HK, einer Fotoausstellung von Andreas Smarzly und Andrea Marx (Körnitz und die Körnitzer auf alter Fotografie), sowie interessanten historischen Vorträgen eingeplant. Zahlreiche Mitglieder haben ihre Teilnahme an der o.g. Reise und Unterstützung bei der Durchführung der geplanten Vorhaben angemeldet. Die weitere Planung und Organisation der Reise und der vorgesehenen Veranstaltungen

wird beim zweiten Vorsitzenden Smarzly gebündelt.

Schließlich wurden auch Aktivitäten für das Jahr 2017 in's Auge gefasst, insbesondere die Planung der 13. Studienfahrt. So wurde gemeinsam eine Reise nach Böhmen im Zeitraum August/September 2017 beschlossen und der Vorstand mit der Ausarbeitung von konkreten Plänen beauftragt.

Andreas Smarzly

Seminarium oraz Walne Zgromadzenie Roczne HKKNOS w dniach 05/06 marca 2016 r.

W dniach 05/06 marca 2016 HKKNOS zorganizowała Seminarium Historyczne połączone z Walnym Zgromadzeniem Rocznym w dużej sali seminaryjnej restauracji „Goldener Löwe“ w Northeim. Liczni goście, w tym także goście (członkowie oraz referenci) z Polski, mieli okazję uczestniczenia w sobotę w pięciu wykładach o różnorodnej tematyce historycznej związanej z naszym powiatem. Za tłumaczenie konsekwentnie z i na język niemiecki wszystkich wykładów odpowiedzialna była pani Agnieszka Skrzypulec.

W pierwszej kolejności prof. dr Ralph Wróbel zaprezentował swój wykład „Wiejskie niższe warstwy społeczne na Górnym Śląsku w XVIII w.: Leśnik, powiat prudnicki“. Przedstawił on rozwój warstwy zagrodników i chałupników na Śląsku, w powiecie prudnickim i w szczególności we wsi Leśnik, a także wskazał na różnice występujące w obrębie tej warstwy w stosunku do innych wiejskich warstw społecznych, jak kmiecie lub chłopci bezrolni. Wykazał on również kompleksowe stosunki warstwy zagrodników i chałupników z Leśnika z miejscowym duchowieństwem, powinności mieszkańców w stosunku do pana, typowy dzień pracy oraz sposób odżywiania ludności w XVIII wieku. Referent wzbudził powszechne

zainteresowanie publiczności w szczególności swoimi obliczeniami i zestawieniami, z których wynikało, że ludzie z wymienionych warstw społecznych we wspomnianym już wieku, spożywali przeciętnie ok. 4000-4500 kcal dziennie (w porównaniu do dzisiejszych ok. 2000-2500 kcal). Wprawdzie ilość spożywanego pokarmu była imponująca, jednak jego zróżnicowanie (chleb, kluski, masło, słonina, groch, kapusta kiszona, mleko, wyjątkowo mięso) oraz ciężki i długi - trwający 9-13 godzin - dzień pracy już nie. Drugi wykład pod tytułem „Północno-zachodnie miasto przemysłowe Delmenhorst jako cel górnośląskiej emigracji robotniczej z powiatu prudnickiego pod koniec XIX wieku“ wygłosił pan docent dr Michael Hirschfeld z Uniwersytetu Vechta. Dr Hirschfeld zajął się kwestią przyczyn emigracji zarobkowej znacznej części mieszkańców powiatu prudnickiego pod koniec XIX wieku do Delmenhorst (Dolna Saksonia). Dodatkowo przedstawił miejscowości z powiatu prudnickiego, z których pochodzili migranci, ich zachowanie, język, nazwiska rodowe oraz zawody. Na przykładzie jednej rodziny z Pisarzowic i z Golczowic przeanalizował on kwestię związaną z pochodzeniem, fluktuacją, zaślubinami, zakładaniem rodziny oraz osiedlaniem się migrantów, a także sytuacją tych rodzin w kolejnych

pokoleniach. Pozwoliło to na wykazanie analogii oraz różnic między dzisiejszymi problemami migracji zarobkowej/ekonomicznej w Niemczech i w Europie.

Kolejne dwa wykłady dotyczyły kwestii lokacji i pochodzenia nazwy miasta Prudnik i cieszyły się dużym zainteresowaniem, ponieważ referenci - dr Joachim Himanek oraz dr Wojciech Dominiak - jeszcze przed spotkaniem prowadzili gorącą dyskusję podczas spotkania historycznego w Polsce, na łamach lokalnej prasy oraz w korespondencji prywatnej.

W swoim wykładzie „Prądnik, nazwa historyczna Prudnika? - Pochodzenie słów Prudnik - aspekty historyczne i językowe“, dr Himanek przedstawił swoje tezy, między innymi zgodnie z którymi rzeczka Prudnik otrzymała swoją nazwę od mętnej wody („brud“) a nazwa słowiańska miasta Prudnik położonego nad tą rzeczką powstała od słowa „bród“.

Dyrektor Muzeum Miasta Prudnik, dr Dominiak, swój wykład „Początki miasta Prudnik i geneza nazwy „Prudnik“ w świetle najnowszych badań“ oparł na badaniu dostępnych dokumentów średniowiecznych Prudnika oraz analizie szlacheckiej rodziny von Rosenberg. Konstatował, że miasto Prudnik zostało założone przez czeskiego szlachcica Woka z Rosenberga (†03.06.1262) w roku 1255 i zasiedlone przez czeskich kolonistów. Osadnicy czescy nadali miastu czeską nazwę „Proudnik“, która pochodziła od rzeki o tej samej nazwie, podczas gdy nazwa rzeczki od czeskiego słowa „proud“ (prąd, wartki nurt).

Podczas otwartej dyskusji, oprócz bardzo interesujących, nowych i niezaprzeczalnych wniosków nasuwających się po wysłuchaniu obydwu wykładów, uczestnicy spotkania wskazali również na pomniejsze słabe punkty przedstawionych teorii.

Między innymi ten punkt w teorii dr Himanka, jakoby to nazwa miasta brzmiąca identycznie jak rzeczka przez nie przepływająca miały pochodzić od dwóch różnych rdzeni. A to w szczególności w nawiązaniu do innych miejscowości powstałych w okolicy, które podczas lokacji jednoznacznie otrzymywały nazwę miejscowości od rzeki przez nie

przepływającej (np.: rzeka Nysa - miasto Nysa, rzeka Osoblaha - miasto Osoblaha, rzeka Opava - miasto Opava i inne).

Również teoria dr Dominiaka o lokacji miasta Prudnik przez czeskiego szlachcica oraz zasiedlenie miasta czeskimi osadnikami została z uwagi na znaczną przewagę niemieckich nazwisk w najstarszych średniowiecznych dokumentach miasta Prudnik, a także w obliczu potwierdzonej lokacji i zasiedlania sąsiednich miast (np.: Nysa, Krnov, Opava i inne) w średniowieczu niemieckojęzycznymi osadnikami, poddana w wątpliwość. Także występujące w XIII w. wymieszanie czeskiej szlachty, a w szczególności rodziny von Rosenberg z bawarskimi, austriackimi i saksońskimi rodami oraz trwające od XII w. osadnictwo dużych części *Regnum Bohemiae* niemieckojęzycznymi osadnikami, nie potwierdziło w oczach uczestników tej teorii. Uwzględniając istnienie potwierdzonych w dokumentach osad słowiańskich w okolicy Prudnika w zakładanym okresie lokacji miasta, nie ma konieczności przypisywania czeskim osadnikom współautorstwa powstania słowiańskiej nazwy „Prudnik“. Osoby uczestniczące w dyskusji były w większości zgodne, że nazwę słowiańską „Prudnik“ zawdzięczamy lokalnej średniowiecznej społeczności słowiańskiej zamieszkującej okolicę, podobnie jak to miało miejsce w innych śląskich miastach (np.: Biała, Głogówek, Opole, Gliwice itp.).

W dalszej części w sposób uprzejmy i kulturalny przedstawiono kolejne aspekty obu wykładów. Odbywające się rozmowy bezpośrednio byłych przeciwników i ich wspólny plan zapalenia „fajki pokoju“ oraz ew. zaproszenia w przyszłości do dyskusji językoznawców specjalizujących się w językach średniowiecznych, pozwalają mieć nadzieję na zakończenie dotychczasowej polemiki i rozpoczęcie konstruktywnej dyskusji zarówno w Polsce, jak i w Niemczech, dotyczącej kwestii lokacji i powstania nazwy Prudnik.

Na zakończenie dnia pan Piotr Kulczyk zaprezentował wykład dotyczący znalezienia negatywów szklanych z byłego atelier fabryki włókienniczej S.Fränkell z początków XX

wieku. Na negatywach wielkości 240x180 mm znaleźć można wzory obrusów i serwet, produkowanych przez fabrykę S.Fränkell, jak również judaika, delikatne porcelanowe figurki, zastawę stołową, szkatulki i szkło. Referent przypuszcza, że znalezione negatywy przedstawiają obiekty będące częścią niegdyś sławnej kolekcji właściciela firmy Josefa Pinkusa (1829-1909). Przedstawił on również wyniki swoich badań wskazujących na to, że w instytucie Leo Baeck w Nowym Jorku znajdują się zdjęcia zrobione na podstawie negatywów znalezionych ostatnio w Prudniku.

Kolejnego dnia, w niedzielę, miało miejsce Walne Zgromadzenie Roczne. Pierwszy przewodniczący HKKNOS, prof. dr Wrobel, przedstawił obecny stan prac Komisji, jej aktywność w roku ubiegłym (min.: jubileusz 30-lecia oraz 12 wizyta studyjna). Drugi przewodniczący, Andreas Smarzly, poinformował uczestników o zakupionych książkach (np.: „Historia Górnego Śląska“, „Uchwały sejmiku powszechnego księstw opolskiego i raciborskiego w latach 1564-1678“, „Atlas historyczny Górnego Śląska w XX wieku“, „Ty bestya, ty kamelo - Agresja językowa w polszczyźnie śląskiej sprzed 150 laty“, „Urbarz Żużeli z roku 1789“) i zachęcił członków do ich wypożyczenia. Pani skarbnik Rosemarie Matulla przedstawiła raport finansowy za lata 2014 i 2015. Sprawdzeniem stanu ksiąg rachunkowych z obu ubiegłych lat zajęli się panowie Sebastian König i Peter Ernst, a po ich zakończeniu pani skarbnik uzyskała, przy każdorazowo jednym głosem wstrzymującym się od głosowania, niezbędne absolutorium. Ponieważ administrator strony internetowej, Christian Sarnes, musiał opuścić spotkanie już w sobotę wieczorem, prof. Wrobel zaprezentował jego raport i przedstawił nową stronę internetową Komisji www.hkknos.eu, wyróżniającą się prostszym układem graficznym, dwujęzyczną treścią (de/pl) i bogatą zawartością. Administrator strony pan Sarnes, przewodniczący panowie Wrobel i Smarzly, a także Peter Ernst oraz nowy członek Robert Hellfeier, założyli tzw. „task-force“, grupę, która ma na celu

aktualizację i dalszy rozwój strony internetowej.

Andreas Smarzly pokazał następnie zdjęcia, które Pani Róża Zgorzelska (przedstawiciel Zarządu Wojewódzkiego TSKN) przywiozła z sobą na spotkanie w Northheim, które w przyszłości mają być wystawione w muzeum w Biedrzychowicach. Są to portrety, jak również krajobrazy i widoki miast, wykonane przez głogóweckiego malarza Maxa Rauera (1908-1990), które artysta namalował w latach 1940/44 podczas walki na froncie wschodnim w czasie II Wojny Światowej.

Następnie przedstawiono zakres prac badawczych i stan publikacji. Prof. Wrobel ogłosił, że trwające od 14 lat prace nad projektem „Historyczny powiat głogówecki w podatkowym Katastrze Karolińskim z lat 1722/26“ właśnie się zakończyły i projekt jest gotowy do druku, a książka zostanie zaprezentowana publiczności w maju tego roku. Podjęto ostatnie decyzje odnośnie wielkości wydania (ok. 400-500 sztuk) oraz ceny publikacji. W międzyczasie zakończono również transkrypcję katastrów dla wsi historycznego powiatu bialskiego i prudnickiego, co pozwoli na rozpoczęcie prac nad drugą książką poświęconą temu tematowi.

Johannes Preisner przedstawił aktualny stan prac nad swoją dwujęzyczną pozycją „Wypędzenie Niemców z powiatu prudnickiego“. Po konsultacji autor zapoznał się z propozycjami odnośnie treści, uzupełnienia źródeł oraz zredagowania tytułu publikacji (ucieczka i wypędzenie). Okazało się, że publikacja ta jest bardzo istotna i oczekiwana. Jednocześnie okazało się, że autor podjął niezwykle wrażliwy temat, w którym musi się wykazać niezwykle wyczuciem w zakresie dokładnego zbadania wydarzeń historycznych oraz empatycznego przedstawienia wyników swojej pracy.

Następnie Andreas Smarzly przedstawił plan aktywności Komisji na rok bieżący. W terminie 22-29.05.2016 r. planowany jest wyjazd na Śląsk, podczas którego członkowie będą mogli pracować w wybranych archiwach. Dodatkowo podczas tego wyjazdu zaplanowano liczne spotkania. Mowa tutaj o współorganizowanej przez

prof. Wrobel konferencji dotyczącej historii gospodarczej Górnego Śląska, która odbędzie się na Uniwersytecie Opolskim (wt. 24.05) oraz spotkanie w Głogówku (śr. 25.05), gdzie Komisja zaprezentuje publiczności swoje prace. Głównym spotkaniem będzie prezentacja nowego tomu Serii Pism Krajoznawczych „Historyczny powiat głogówecki w Karolińskim Katastrze Podatkowym z lat 1722/26“. W czw. 26.05 zaplanowano spotkanie w Kórnicy z przedstawieniem pracy Komisji, wystawą zdjęć, którą wspólnie organizują Andreas Smarzly oraz Andrea Marx (Kórnica i Kórniczanie na starej fotografii), a także interesującymi

wykładami. Liczni członkowie zapowiedzieli już udział w ww. wyjeździe oraz wsparcie podczas organizacji zaplanowanych wydarzeń i spotkań. Dalszym planowaniem i organizacją wyjazdu zajmie się drugi przewodniczący, Andreas Smarzly.

Dodatkowo określono aktywność na roku 2017, w szczególności planowany 13 wyjazd studyjny. Wspólnie zdecydowano o wyjeździe do Czech w sierpniu/wrześniu 2017 r., zarząd zobowiązał się do opracowania planów szczegółowych.

Andreas Smarzly

Tłumaczenie: Agnieszka Skrzypulec

Historische Kommission für den Kreis Neustadt/Oberschlesien e.V.

Komisja Historyczna powiatu prudnickiego

p.Adr. Ralph Wrobel, Martinskloster 13, 99084 Erfurt

ralph.wrobel@hkknos.de – www.hkknos.de

Sparkasse Gütersloh Kto.-Nr. 8014467, BLZ 478 500 65

IBAN: DE70 4785 0065 0008 0144 67 SWIFT-BIC: WELADED1GTL